

تحلیلی بر وضعیت هویت قومی در جامعه ایران؛ مطالعه موردی دانشجویان
دانشگاه تهران

دکتر سعید معیدفر* / دکتر علیرضا رضایی**

چکیده

ترکیب جمعیت ایران به نحوی است که اطلاق جامعه چند قومی به آن چندان دور از واقعیت نیست. حضور و زندگی قومیت‌های مختلف چون فارس‌ها، ترک‌ها، کردها، لرها، بلوچ‌ها، ترکمن‌ها و عرب‌ها در جوار یکدیگر و در چارچوب جغرافیایی سیاسی واحد بیانگرتنوع قومی - فرهنگی جامعه ایران است. به همین جهت عمدتاً نطفه بحران هویت در درون آنها وجود داشته است، که در برهه‌های زمانی خاص جنبه بحران سیاسی یافته‌اند؛ نظیر آنچه در آذربایجان، کردستان، ترکمن صحرا و... اتفاق افتاده است. مسأله قومیت‌ها در ایران و چگونگی تعامل آنها با یکدیگر و با حکومت مرکزی به عنوان یک واقعیت مهم در گذشته، حال و آینده مطرح بوده و خواهد بود. پرسش این نوشتار آنست که آیا سمت و سوی بازسازی هویت قومی در ایران در راستای فرایندهای هویت بخش مدرن است یا اینکه نوعی بازگشت به گذشته‌های سنتی مفهوم قومیت می‌باشد؟ در این نوشتار سعی بر آن است تا در سطح کلان ضمن گذری بر مسأله قومیت‌ها در ایران به بررسی وضعیت کنونی و جایگاه قومیت‌ها در کشور، و تبیین سمت و سوی بازسازی هویت قومی، خصوصاً در بین دانشجویان پرداخته شود.

کلید واژه‌ها

قومیت، قوم، هویت قومی، ناسیونالیسم قومی، نظریه‌های قومیت، اقوام ایرانی، سیاست‌گذاری قومی

* دانشیار جامعه شناسی دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران

** عضو هیات علمی گروه علوم سیاسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد همدان

مقدمه

امروزه جامعه بشری شکل جدیدی از زندگی را آغاز نموده است که در آن فاصله میان انسان‌ها به قدری کاهش یافته که رؤیای دهکده جهانی مک‌لوهان تعبیر شده و حتی به نظر می‌رسد خانواده جهانی در حال تکوین است. جهانی شدن باعث تضعیف و کم‌رنگ شدن نقش هویت سازانه دولت شده است. زیرا این فرایند با نفوذپذیر ساختن مرزها و فضامحوری امر اجتماعی به جای مکانمندی آن، نقش یکه‌تازانه دولت را در امر هویت‌سازی به چالش طلبیده و بسترهای مناسبی برای ظهور بحران هویت و معنا فراهم نموده است (Lawrence, 1997: 62-77). بدین ترتیب بومی شدن یا محلی شدن^۱ یکی از مفرهایی است که انسان عصر جدید برای فرار از بی‌معنایی شدن به آن پناه می‌برد. زکی لیدی^۲ از این موضوع به‌عنوان واگرایی میان معنا و قدرت یاد می‌کند که چهره خود را در تعارض میان جهانی شدن سریع و ظهور یک هویت فرهنگی یا قومی نشان می‌دهد.

پروسه جهانی شدن در عین حرکت به سوی هم‌شکلی، انواع هویت‌های قومی را به‌عنوان مقاومت در برابر گسترش جهانی شدن تقویت می‌نماید. رابرتسون این پارادوکس را همگن‌سازی در مقابل چند پاره‌گی^۳ می‌نامد. بدین ترتیب هویت ملی جوامع که مبتنی بر نهاد دولت - ملت بود می‌رود تا جایگاه بی‌بدیل و منحصر به فرد خود را از دست بدهد در مقابل، دو هویت متفاوت شکل گیرد؛ از یک سو با تقویت تعلقات جهانی اعضای جامعه بشری، هویت‌های فراملی و جهانی موضوعیت می‌یابند، (جهانی شدن) و از سوی دیگر هویت‌های بخشی و قومی - فروملی - بیش از گذشته تبلور و تجلی می‌یابند (محلی شدن)، که می‌توان مجموعاً آن را «جهان محلی»^۴ نامید که از ترکیب دو واژه جهانی شدن و محلی شدن به‌دست آمده است. فرایند مذکور جوامع چند قومی^۵ را با فرصت‌ها و تهدیداتی روبه‌رو خواهد ساخت که عدم مدیریت صحیح آن می‌تواند بحران‌هایی را در این جوامع به منصفه ظهور برساند (Elkins, 1997).

ترکیب جمعیت ایران به نحوی است که اطلاق جامعه چند قومی به آن چندان دور از واقعیت نیست. حضور و زندگی قومیت‌های مختلف چون فارس‌ها، ترک‌ها، کردها، لرها، بلوچ‌ها، ترکمن‌ها و

- 1- Localization or indigenization
- 2- Zaki lidi
- 3- Fragmentation
- 4- Globaocalization
- 5- Multi Ethnic Society

عرب‌ها در جوار یکدیگر و در چارچوب جغرافیایی سیاسی واحد بیانگرتنوع قومی - فرهنگی جامعه ایران است (چلبی، ۱۳۷۸، حق‌پناه، ۱۳۸۱). ساکنان مختلف ایران امروزی مجموعه «ناهمگونی»^۱ از اقوام مختلف نژادی، زبانی، مذهبی و فرهنگی بوده‌اند که در برخی دوره‌ها از تاریخ مشترک خود در ایران انسجام و همگونی اجتماعی^۲ لازم را نداشته‌اند، به همین جهت عمدتاً نطفه بحران هویت در درون آن‌ها وجود داشته است، که در برهه‌های زمانی خاص جنبه بحران سیاسی یافته‌اند؛ نظیر آنچه در آذربایجان، کردستان، ترکمن صحرا و... اتفاق افتاده است.

در طول تاریخ دخالت‌های پنهانی و آشکار قدرت‌های استعماری گذشته و قدرتمند امروز و یا حتی کشورهای همسایه را که به نوعی محل سکونت اقوام هم تبار با قومیت‌های ایران هستند با خود به همراه داشته است، و در مقاطع مختلف تاریخی به صورت یک بحران نیز ظاهر شده‌اند. مرزنشین بودن اغلب اقوام ایرانی نیز آن‌ها را مستعد پذیرش تحركات قومی و بعضاً تجزیه طلبانه می‌نماید. تحركات تجزیه طلبانه اکراد در ترکیه و عراق و فعالیت‌های تجزیه طلبانه آذری‌ها در آسیای مرکزی که به استقلال آذربایجان انجامید، همچنین تلاش برای تأثیرگذاری بر اقوام آذری ایران و ترکیه، در ابعاد خارجی از جمله تأثیرات تحولات منطقه‌ای و جهانی است که عمدتاً باید در قالب و چارچوب مطالعات سیاست بین‌الملل مورد تجزیه و تحلیل قرار گیرد (بنب‌هاشمی، ۱۳۸۲: ۲۱-۷).

جملگی مسائل مذکور مسأله قومیت‌ها در ایران و چگونگی تعامل آن‌ها با یکدیگر و با حکومت مرکزی را به عنوان یک واقعیت مهم در گذشته، حال و آینده طرح نموده است. خصوصاً در سال‌های اخیر در ایران شاهد دگرگونی‌هایی در مفهوم قومیت و شاهد تحولات قومی هستیم، بدین صورت که قومیت در گذشته از مهمترین منابع معنا بخش و هویت بخش بین افراد جامعه بود و یکسری همبستگی‌ها و پیوندهای سنتی، افراد را گرد یکسری مفاهیم مشترک مانند ترک بودن، لر بودن، کرد بودن و... در می‌آورد که این خود مانع ارتباطات فراقومی می‌شد، (برای مثال ازدواج‌ها اغلب درون قومی بود) لکن در سال‌های اخیر شاهد شکل‌گیری و بازسازی مفهوم نوینی از هویت قومی هستیم که به صورت عینی در عرصه‌های مختلف تبلور یافته است و از جمله در دانشگاه‌ها و در بین دانشجویان، برای مثال برگزاری دو دوره از هفته فرهنگ استان‌ها (اسفندماه ۱۳۸۱ و اردیبهشت ماه ۱۳۸۲)، در خوابگاه کوی دانشگاه تهران، گردهمایی‌های قومی شامل موسیقی‌های محلی، برگزاری شب شعر به

1- Heterogeneous

2- Homogeneity

تحلیلی بر وضعیت هویت قومی در جامعه ایران.....

زبان محلی، بررسی مسائل و مشکلات مناطق و امثال هم همگی مؤید همین امر می‌باشد. به همین دلیل بررسی هویت قومی و جایگاه کنونی آن در جامعه ایران از اهمیت خاصی برخوردار است و این مقاله نیز در راستای اهمیت مسأله مذکور تدوین می‌گردد و به دنبال پاسخگویی به این سؤال اصلی است که:

آیا سمت و سوی بازسازی هویت قومی در ایران در راستای فرایندهای هویت بخش مدرن است یا این که نوعی بازگشت به گذشته‌های سنتی مفهوم قومیت می‌باشد؟
در پاسخ به سوال مذکور فرضیه اصلی این مقاله عبارت از آن است که:

سمت و سوی بازسازی هویت قومی در ایران در راستای فرایندهای هویت بخش مدرن است. در این راستا سعی بر آن است تا در سطح کلان ضمن گذری تاریخی بر مسأله قومیت‌ها در ایران و بررسی وضعیت کنونی و جایگاه قومیت‌ها در جمهوری اسلامی، همچنین مشخص ساختن سمت و سوی بازسازی هویت قومی در کشور و خصوصاً در بین دانشجویان، راهکارهایی جهت افزایش تعامل بین قومی و میان قومیت‌ها و حکومت مرکزی جهت ایجاد هماهنگی، وفاق و انسجام درونی و حرکت به سوی توسعه و پیشرفت ایران اسلامی ارائه شود.

گفتار اول: روش‌شناسی پژوهش

نظر به بداعت و تازگی موضوع، روش‌شناسی پژوهشی مذکور عمدتاً مبتنی بر روش پیمایشی - میدانی و پرسشنامه‌ای خواهد بود. جامعه آماری در این تحقیق عبارت است از کلیه دانشجویان دانشگاه تهران ورودی سال تحصیلی ۸۵-۱۳۸۴ که از آن‌ها به روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای با توجه به قومیت، از هر قومیت (کرد، لر، بلوچ، ترک، ترکمن، عرب) پنجاه نفر و در مجموعاً ۳۰۰ نفر نمونه‌گیری شده است.

ابزار گردآوری اطلاعات این تحقیق علمی پرسشنامه است که از طریق پیمایش حضوری صورت گرفته است. به جهت بالا بردن اعتبار تحقیق، ابتدا این پرسشنامه‌ها در بین نمونه‌ای به حجم ۵۰ درصد جامعه آماری توزیع شد و پس از اجرای اولیه آزمون، دارای ضریب پایایی معادل ۰/۸۱ بود. ضمناً با توجه به این که یکی از روش‌های گردآوری اطلاعات این تحقیق کتابخانه است از اسناد و مدارک و گزارشات موجود در مورد قومیت‌ها نیز استفاده خواهد شد.

این نوشتار سعی دارد به بررسی دیدگاه‌های دانشجویان در مورد مسایل سیاسی- اجتماعی با عنایت و کنترل قومیت آن‌ها به‌پردازد، لذا یک تحقیق از نوع کاربردی است که از روش‌های توصیفی و تحلیلی استفاده می‌نماید و از طریق تجزیه و تحلیل آماری، نتایج به‌دست آمده آن به مسائل بزرگ‌تر و کلی‌تر تعمیم داده می‌شود. بخشی از این تحقیق با استفاده از روش‌ها و مدل‌های آمار ناپارامتری نظیر کروسکال - والیس برای مقایسه رتبه هر گروه در هر متغیر صورت می‌گیرد.

گفتار دوم: تعریف مفاهیم

۱- قوم^۱

واژه قوم به‌صورت هر چه گسترده‌تر درباره‌ی گروه‌های انسانی خاصی به کار می‌رود که به دلایلی چون ابهام در حدود آن‌ها، فقدان نهادهای سرزمینی، عدم توسعه خرد و کوچک بودن و بالاخره غرابت آن‌ها، این امکان را ایجاد کرده است که اصولاً وجودشان زیر سوال برود. عده‌ای قوم را با توجه به قومیت تعریف می‌نمایند و معتقدند قوم عبارتست از:

«یک گروه انسانی - نژادی که از زبان و فرهنگ و روش زندگی و تمنیات گروهی ویژه‌ای در چارچوب یک شاخه بزرگ نژادی برخوردار است، به قسمی که حتی از دیگر گروه‌های نژاد خود قابل تشخیص و تفکیک می‌گردد. به همین دلیل است که گاهی همین گروه قومی به معنی گروه ملی یا معادل آن در می‌آید (الطائی، ۱۳۷۸: ۱۵۸).

همچنین گروه قومی نیز عبارتست از:

«... گروهی با سنت فرهنگی مشترک، احساس هویتی که آن را به‌عنوان یک گروه فرعی از یک جامعه بزرگ‌تر مشخص می‌کند. اعضای هر گروه قومی از لحاظ ویژگی‌های خاص فرهنگی از سایر اعضای جامعه خود متمایزند» (احمدی، ۱۳۷۹: ۳۱).

لیکن تعریف ما از قوم عبارتست از سازمان اجتماعی شکل یافته بر پهنه سرزمین معین و شامل مردمی است که در طول تاریخ با هم پیوندهای اقتصادی، فرهنگی، خویشی و .. برقرار کرده و دارای زبان، ویژگی‌های فرهنگی، مذهبی و دینی، پیوندهای خونی، آداب و رسوم، سنت‌ها و ارزش‌های اجتماعی مشترک می‌باشد.

1- Ethno

تحلیلی بر وضعیت هویت قومی در جامعه ایران.....

۲- قومیت^۱

قومیت تعلق به یک گروه قومی است که شامل آگاهی نسبت به ریشه‌های تاریخی و سنت‌های تاریخی و سنت‌های مشترک می‌باشد و ترکیب پیچیده ویژگی‌های فرهنگی، نژادی و تاریخی است و هنگامی که خود آگاهی نیز وارد این تعریف می‌شود جنبه قوم‌گرایی می‌یابد یعنی قوم‌گرایی عبارتست از احساس منشاء مشترک (خیالی یا واقعی)، سرنوشت مشترک، انحصار نسبی ارزشمند مشترک که سبب تقسیم‌بندی جوامع به خانواده‌های سیاسی مجزا و احتمالاً خصمانه می‌شود و به عبارت بهتر قوم‌گرایی عبارتست از:

«خودآگاهی سیاسی گروه‌های مختلف زبانی، مذهبی و نژادی در یک سرزمین نسبت به هویت خود و نیز تفاوت قائل شدن میان خود و سایر گروه‌های ساکن در همان منطقه است» (احمدی، ۱۳۷۹: ۱۵).

یعنی قوم‌گرایی الگوی ذهنی بسیار شایعی است که به موجب آن هر شخصی فرهنگ خود را برترین فرهنگ موجود بداند و بر مبنای ارزش‌های اجتماعی درونی شده خود به داوری ارزش‌های اجتماعات دیگر به پردازد همچنین باعث گرایش به صدور احکام ارزشی درباره فرهنگ‌ها و جامعه‌های دیگر است که همراه با برتری کلی است بر پایه همین گرایش است که هویت جمعی آن‌ها شکل می‌گیرد و گاه از آن تحت عنوان ناسیونالیسم قومی^۲ نیز یاد می‌کنند (بالمرو، ۱۳۸۲).

گفتار سوم: نظریه‌های قومیت

در رابطه با علل بروز بحران‌های قومی، تاکنون نظریات متعددی طرح شده است. اندیشمندان مختلف در حوزه‌های مطالعاتی خود نظیر علوم سیاسی، روابط بین‌الملل، جامعه‌شناسی سیاسی، اقتصاد سیاسی، فرهنگ و ارتباطات و روانشناسی از دیدگاه‌های متفاوت به بررسی مساله بحران‌های قومی پرداخته‌اند. یکی از این اندیشمندان مانوئل کاستلز است که به برشمردن سه صورت و منشأ بر ساختن هویت می‌پردازد که عبارتند از:

- هویت مشروعیت بخش؛ که منجر به ایجاد جامعه مدنی می‌شود. این نوع هویت توسط نهادهای غالب جامعه ایجاد می‌شود تا سلطه آن‌ها را بر کنشگران اجتماعی گسترش دهد و عقلانی کند.

1- Ethnicity

2- Ethnic nationalism

- هويت برنامه‌دار؛ که به ايجاد سوژه (فاعل) می‌انجامد. اين نوع هويت هنگامي که کنشگران اجتماعي با استفاده از هر گونه موارد و مصالح فرهنگي قابل دسترسي هويت جديدي می‌سازند که موقعيت آنان را در جامعه از نو تعريف می‌کند و به اين ترتيب در پي تغيير شکل کل ساخت اجتماعي هستند، اين نوع هويت تحقق می‌يابد، مصداق عيني آن «فمینیسم» می‌باشد.

- هويت مقاومت؛ که منجر به ايجاد جماعت‌ها^۱ يا به تعبير آمیتای اتریونی اجتماعات^۲ می‌شود. اين هويت به دست کنشگراني ايجاد می‌شود که در اوضاع و احوال يا شرايطي قرار دارند که از طرف منطق سلطه بی‌ارزش دانسته می‌شود و يا داغ ننگ بر آن زده می‌شود. کاستلز اين نوع هويت را مهم‌ترين شکل هويت‌سازي در جامعه می‌داند که قوميت نیز بر اساس آن شکل می‌گيرد. وی در رابطه با قوميت‌ها مطرح می‌سازد که قوميت به مثابه منبع معنا و هويت در حال رنگ باختن، نه در برابر ساير قوميت‌ها، بلکه در برابر اصول کلی‌تر «خود - تعريف» فرهنگي از قبيل دين، ملت يا جنسيت است. وی می‌گويد قوميت که هم عنصر اصلي ستم پيشگي بوده است و هم آزادي بخش، معمولاً طوري قالب‌ريزي می‌شود که از ديگر هويت‌هاي جماعتي (هويت ديني، ملي، منطقه‌اي) حمايت کند، و به خودی خود مایه مقاومت يا برنامه‌هاي جديد نمی‌شود. نهضت‌هاي اجتماعي از رهگذر مقاومت جمعي در برابر جهاني شدن و تجديد ساختار سرمايه‌داري و شبکه‌بندي سازماني و اطلاعات گرايي کنترل نشده و پدرسالاري، در حال ظهورند. يعني در حال حاضر اکولوژیست‌ها، فمینیست‌ها، بنيادگرايان ديني، ملي گرايان و محلي گرايان فاعلان بالقوه عصر اطلاعات محسوب می‌شوند. کاستلز معتقد است کارگزاراني که برنامه‌هاي هويتي دارند بايد بتوانند نمادها را بسپج کنند. آن‌ها بايد فرهنگ مجازي واقعي را که چارچوب ارتباطات در جامعه شبکه‌اي است، تغيير دهند و ارزش‌هاي ديگري را جايگزين آن سازند و علايم و نشانه‌هاي را که ناشی از برنامه‌هاي هويت خود آيين است، معرفي کنند (کاستلز، ۱۳۸۰).

ريچارد جنکینز^۳ هم قوميت را به‌عنوان راهي برای گفت و شنود درباره يکي از کلی‌ترين و اساسي‌ترين اصول معاشرت انساني در نظر می‌گيرد که راهي برای هويت‌يابي جمعي است، که مفهوم «ما» و «آن‌ها» را شکل بخشیده و داراي ساختی اجتماعي همراه با اشاره به فرهنگ است. به همين دليل

1- Communes
2- Communities
3- R.Jenkins

تحلیلی بر وضعیت هویت قومی در جامعه ایران.....

فرقه‌ای، محلی، ملی و نژادی را همچون ساخت‌های اجتماعی تاریخی و محیطی خاص مبتنی بر رونمایه بنیادین قومیت فرض می‌کند که همه مؤلفه‌های هویت قومی را تشکیل می‌دهند. قومیت به همان اندازه که وابسته به وضعیت است احتمالاً بخش بخش^۱ و سلسله مراتبی نیز هست، اگر چه ممکن است دو گروه مثلاً A و B از یکدیگر متفاوت باشند ولی می‌توانند در یک محیط متفاوت مثل C در مقابل D با یکدیگر در هم آمیزند (جنکینز، ۱۳۸۱). به نظر جنکینز مدل اساسی قومیت را می‌توان به صورت زیر خلاصه کرد:

الف) قومیت درباره افتراق فرهنگی است؛

ب) اگر چه قومیت اساساً به فرهنگ ارتباط دارد ولی ریشه در تعامل اجتماعی داشته و تا حدی نتیجه آن است؛

ج) قومیت از فرهنگ که جزء متشکله آن است ثابت‌تر یا غیر متغیر نیست؛

د) قومیت هم یک هویت اجتماعی است هم فردی، که در تعامل اجتماعی تجلی بیرونی می‌یابد و در خود آگاهی شخصی درونی می‌شود (جنکینز، ۱۳۸۲).

لازم به ذکر است که در یک دیدگاه کلی در مورد ماهیت قومیت دو دیدگاه وجود دارد:

الف) کهن‌گرایان^۲؛ که بر این امر تأکید دارند که قومیت پدیده‌ای کهن است و این تفکر ریشه در واکنش به عقلانیت روشنفکری دارد، این دیدگاه که برخی جنبه‌های چشمگیر آن در آثار «هردر» و «هگل» یافت می‌شود، چیزی فراتر از یک نقطه نظر آکادمیک است و منشور فکری شوونیسیم و ناسیونالیسم قومی را تشکیل می‌دهد. براساس این دیدگاه، گروه‌های قومی طبیعی قلمداد می‌شوند و عواطف قومی توجیه می‌گردد. این دیدگاه دو ادعای اساسی دارد: اول آن‌که ملت‌ها و ناسیونالیسم پدیده‌های کهن‌اند و دوم این‌که طبیعی و بنابراین بسیار جهان‌شمولند. اصطلاح «کهن‌گرایان» نخستین بار توسط «ادوارد شیلز» به کار برده شده و سپس گیرتز در دهه ۱۹۵۰م آن را رواج داد (Geertz, 1975).

ب) دیدگاه دوم ابزار گرایان^۳ هستند که در اصل ملهم از «فردریک بارث» است، و بر این امر تأکید می‌کنند که مردم می‌توانند در پرتو شرایطی، ویژگی‌های قومی‌شان را تغییر دهند. تعقیب امتیازات

-
- 1- Segmentary
 - 2- Primordialism
 - 3- Instrumentalism

سیاسی یا سودجویی مادی، اساس محاسباتی را تشکیل می‌دهند که نوعاً هنوز تصور می‌شود چنین رفتارهایی ملهم از آن‌ها هستند (برتون، ۱۳۸۰: ۲۰-۱۲). فرض اساسی این رهیافت این است که هویت‌شناسی قومی یک نوع وفاداری حاشیه‌ای است که می‌توان برای دستیابی به اهداف سیاسی و اقتصادی به شیوه‌های حسابگرانه آن را به‌وجود آورد.

دیدگاه‌های مذکور را به ترتیب «قومیت در قلب» و «قومیت در سر» نامیده‌اند. نکته مهم آن است که تجربه ایران نشان می‌دهد که دیدگاه کهن‌گرا برای توضیح سیاسی شدن اختلاف زبانی - مذهبی در ایران مناسب نیست و در قرون گذشته چنین درکی از تفاوت‌های زبانی - مذهبی در ایران وجود داشت، اما این دیدگاه تا اواسط قرن بیستم باعث سیاسی شدن این تمایزات نشد. سیاسی شدن این تفاوت‌ها و ایجاد حرکت‌های سیاسی مبتنی بر آن در ایران پدیده‌ای مدرن است. زیرا منافع ابزار گرایانه عامل اصلی سیاسی شدن علایق کهن زبانی مذهبی بوده است (مقصودی، ۱۳۸۰، احمدی، ۱۳۷۹).

گفتار چهارم: تجزیه و تحلیل اطلاعات

در این بخش اطلاعات جمع‌آوری شده از گروه‌ها به روش توصیفی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. در بخش توصیفی اطلاعاتی نظیر میانگین میانه و انحراف استاندارد استفاده شده و از آزمون کروسکال-والیس (معادل تحلیل واریانس یک راهه در آزمون‌های پارامتری) استفاده شده است.

در جدول الف: سن پاسخگویان و اطلاعات توصیفی آن مشاهده می‌شود. با عنایت به جدول میانگین سنی پاسخگویان ۲۲ سال و میانه ۲۴ سال می‌باشد. پایین‌ترین سن ۱۹ و بالاترین سن ۳۵ سال مشاهده می‌شود.

جدول (۱): پراکندگی سنی گروه نمونه

۲۲	میانگین
۲۴	میانه
۶/۶	انحراف استاندارد
۱۹	حداقل سن
۳۵	حداکثر سن

تحلیلی بر وضعیت هویت قومی در جامعه ایران.....

در جدول (۲) مقطع تحصیلی و فراوانی هر یک از آنها ملاحظه می‌شود. پاسخگویان با درجه کارشناسی با فراوانی ۲۱۲ نفر معدل ۷۰ درصد بیشترین تعداد را به خود اختصاص داده است. کارشناسی ارشد با ۶۶ نفر معادل ۲۲ درصد در جایگاه دوم قرار دارند. در سایر مقاطع پاسخگویان کمتری وجود دارند.

جدول (۲): پراکندگی بر حسب مقاطع تحصیلی

گزینه	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تراکمی
کاردانی	۱۳	۴/۳	۴/۳	۴/۳
کارشناسی	۲۱۲	۶۹/۷	۶۹/۷	۷۴/۰
کارشناسی ارشد	۶۶	۲۱/۷	۲۱/۷	۹۵/۷
دکتری	۱۳	۴/۳	۴/۳	۱۰۰/۰
تعداد	۳۰۴	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	

در جدول (۳) جنسیت پاسخگویان ملاحظه می‌شود. بر اساس این جدول تقریباً پاسخگویان زن و مرد به تعداد مساوی در گروه وجود دارند.

جدول (۳): توزیع فراوانی بر حسب جنسیت

گزینه	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تراکمی
زن	۱۴۵	۴۷/۷	۴۷/۷	۴۷/۷
مرد	۱۵۵	۵۱/۰	۵۱/۰	۹۸/۷

در جدول زیر وضعیت تاهل پاسخگویان مشاهده می‌شود. بر اساس جدول (۴) می‌توان مشاهده کرد که ۸۴ درصد پاسخگویان مجرد و ۱۳ درصد متاهل هستند. و مابقی که بخش کمی هستند وضعیت دیگری دارند.

جدول (۴): توزیع فراوانی بر حسب وضعیت تاهل

گزینه	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تراکمی
مجرد	۲۵۵	۸۳/۹	۸۳/۹	۸۳/۹
متاهل	۴۰	۱۳/۲	۱۳/۲	۹۷/۰
مطلقه	۷	۲/۳	۲/۳	۹۹/۳
فوت همسر	۱	۳	۳	۹۹/۷
سایر	۱	۳	۳	۱۰۰/۰
تعداد	۳۰۴	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	

فصلنامه مطالعات سیاسی

رشته تحصیلی پاسخگویان در جدول (۵) مشاهده می‌شود. بر اساس این جدول گروه علوم انسانی با ۶۱ درصد و گروه‌های ریاضی و تجربی و هنر به ترتیب با ۲۲؛ ۱۱ و ۳ درصد به ترتیب در جایگاه بعدی قرار دارند.

جدول (۵): توزیع فراوانی بر حسب رشته تحصیلی

گزینه	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تراکمی
علوم انسانی	۱۸۷	۶۱/۵	۶۱/۵	۶۱/۵
علوم تجربی	۳۴	۱۱/۲	۱۱/۲	۷۲/۷
ریاضی	۷۰	۲۳/۰	۲۳/۰	۹۵/۷
هنر	۱۲	۳/۹	۳/۹	۹۹/۷
۵/۰	۱	۳	۳	۱۰۰/۰
تعداد	۳۰۴	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	

جدول (۶): توزیع فراوانی بر حسب مذهب

گزینه	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تراکمی
شیعه	۲۳۰	۷۵/۴	۷۵/۴	۷۵/۴
سنی	۵۰	۱۶/۴	۱۶/۴	۹۱/۸
ارمنی	۵	۱/۶	۱/۶	۹۳/۴
آشوری	۲	۷	۷	۹۴/۱
کلیمی	۴	۱/۳	۱/۳	۹۵/۴
زرتشتی	۵	۱/۶	۱/۶	۹۷/۰
سایر	۹	۳/۰	۳/۰	۱۰۰/۰
تعداد	۳۰۵	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	

الف: تحلیل اطلاعات تفکیکی پاسخگویان:

بخش تجزیه و تحلیل با عنایت پرسشنامه پیشنهادی و داده‌های استخراج شده در صدد پاسخ دادن به سوالاتی می‌باشد که این سوالات ابتدا به صورت تفکیکی و سپس کلی مورد تجزیه و تحلیل قرار

تحلیلی بر وضعیت هویت قومی در جامعه ایران.....

گرفته است. در این بخش در آغاز به توصیف داده‌ها و اطلاعات موجود می‌پردازیم که سر آغاز آن بررسی توصیفی اطلاعات کلی زمینه‌ای پاسخگویان می‌باشد.

در جدول (۷) میزان رضایت‌مندی اقوام نسبت به امکانات رفاهی خانواده مورد بررسی قرار گرفته است. میزان رضایت‌مندی بر اساس یک طیف پنج گزینه‌ای از نوع لیکرتی تعیین می‌شود.

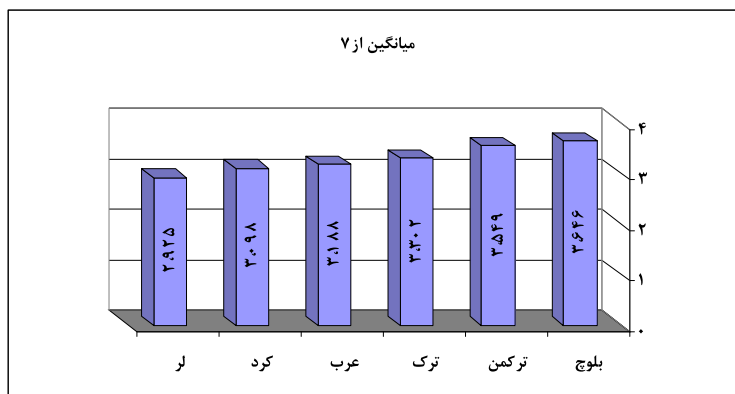
طیف آزمون:

گزینه	کاملاً ناراضی	ناراضی	بینابین	راضی	کاملاً راضی
امتیاز	۱	۲	۳	۴	۵

با عنایت به طیف فوق و با در نظر گرفتن میانگین می‌توان دریافت که قوم لر دارای کمترین رضایت‌مندی در مورد امکانات رفاهی خانواده خود هستند. سایر اقوام و قومیت‌ها وضعیت نسبتاً بهتری را بیان می‌دارند چون میانگین آن‌ها از ۳ که حد وسط است بزرگتر است.

جدول (۷): میزان رضایت‌مندی از امکانات رفاهی خانواده و آزمون کروسکال-والیس

قومیت	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	Sig. kroschal-v
لر	۵۳	۲/۹۲۵	۱/۱۹۰۵	p=/.۰۰۳
کرد	۵۱	۳/۰۹۸	۱/۰۴۴۱	
عرب	۴۸	۳/۱۸۸	۱/۲۱۴۴	
ترکمن	۵۱	۳/۵۴۹	۱/۹۲۳۳	
بلوچ	۴۸	۳/۶۴۶	۱/۳۲۸۷	
ترک	۵۳	۳/۳۰۲	۱/۱۱۹۵	
مجموع	۳۰۴	۳/۲۸۰	۱/۱۵۹۳	

نمودار (۱): میزان رضایت‌مندی از امکانات رفاهی خانواده

در جدول (۸) این سوال که فکر می‌کنید وضع مالی خانواده شما در ۵ سال آینده چگونه خواهد بود مورد تحلیل قرار گرفته است.

طیف آزمون:

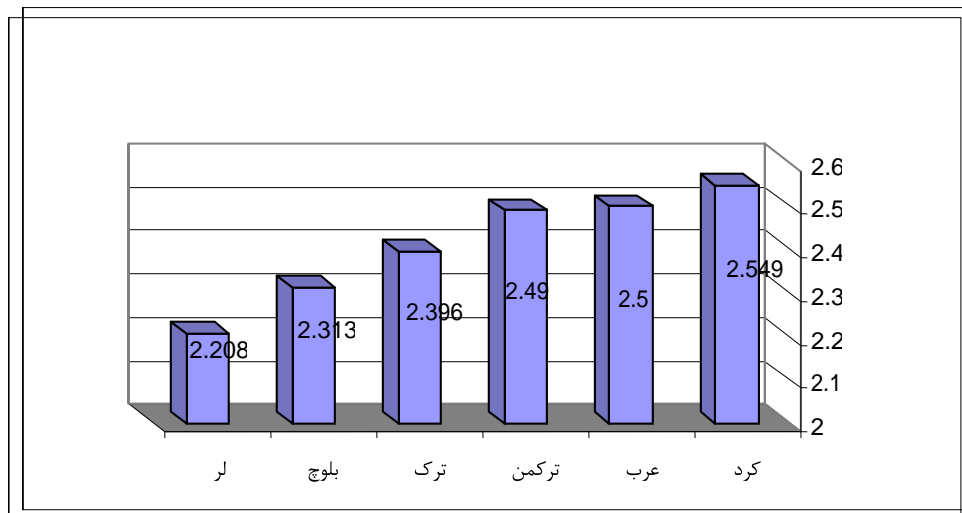
گزینه	بدتر خواهد شد	فرقی نخواهد کرد	بهبتر خواهد شد
امتیاز	۳	۲	۱

در این سوال نیز همانند سوال قبلی وضعیت مشابهی دیده می‌شود با توجه به طیف آزمون می‌توان دریافت میزان امیدواری به آینده خوب اقتصادی پایین است و این وضعیت در همه قومیت‌ها مشابه دیده می‌شود همچنین باید گفت در این شرایط نامناسب بین قومیت‌ها از نظر شدت نگرش تفاوت معنی‌داری وجود ندارد.

جدول (۸): وضعیت مالی اقوام و آزمون کروسکال-والیس.

قومیت	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	Sig. kruscal-v
لر	۵۳	۲/۲۰۸	۰/۷۴۳۱	خطا $p > /۰۰۵$
کرد	۵۱	۲/۵۴۹	۰/۵۴۰۹	
عرب	۴۸	۲/۵۰۰	۰/۵۴۵۸	
ترکمن	۵۱	۲/۴۹۰	۰/۷۰۳۵	
بلوچ	۴۸	۲/۳۱۳	۰/۸۲۹۲	
ترک	۵۳	۲/۳۹۶	۰/۵۶۶۴	
مجموع	۳۰۴	۲/۴۰۸	۰/۶۶۸۵	

تحلیلی بر وضعیت هویت قومی در جامعه ایران.....

نمودار (۲): وضعیت مالی اقوام

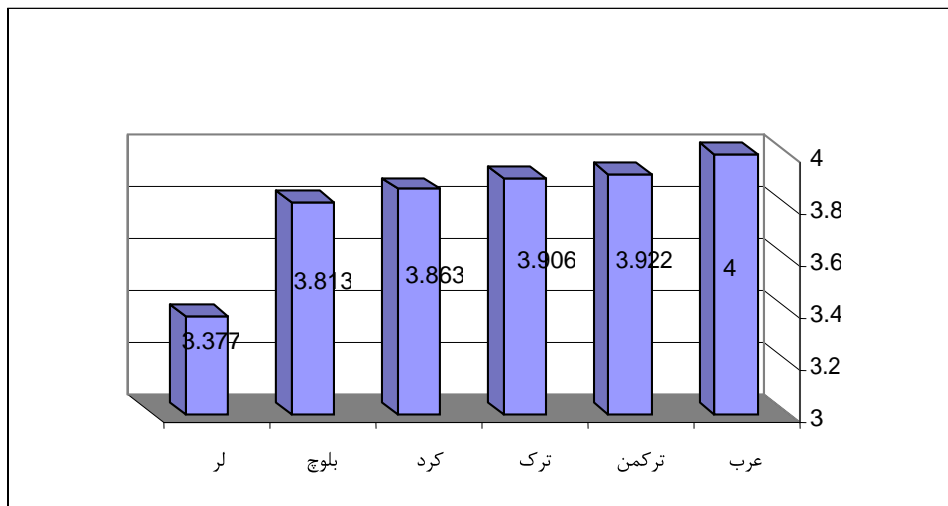
۳- نمایانگر اطلاعات زیر می باشد: طیف آزمون در این سوال به شکل زیر است:

گزینه	کاملاً ناراضی	ناراضی	بینابین	راضی	کاملاً راضی
امتیاز	۱	۲	۳	۴	۵

همانطور که در جدول (۹) مشاهده می شود در این سوال ضمن این که تفاوت معنی داری بین پاسخگویان وجود ندارد ولی در مجموع پاسخها حاکی از رضایتمندی پاسخگویان صرف نظر از قومیت آنها است. این وضعیت در عربها به مراتب بیشتر از سایر اقوام است در حالی که لرها وضعیت مناسبی نسبت به سایر اقوام ندارند.

جدول (۹): میزان رضایتمندی از سلامتی و آزمون کروسکال-والیس

قومیت	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	Sig. kroschal-v
لر	۵۳	۳/۳۷۷	۱/۲۴۳۹	خطا $p > /۰۰۵$
کرد	۵۱	۳/۸۶۳	۱/۰۵۸۷	
عرب	۴۸	۴/۰۰۰	۰/۸۹۹۲	
ترکمن	۵۱	۳/۹۲۲	۰/۹۳۴۷	
بلوچ	۴۸	۳/۸۱۳	۱/۲۱۴۴	
ترک	۵۳	۳/۹۰۶	۰/۹۶۶۰	
مجموع	۳۰۴	۳/۸۰۹	۱/۰۷۳۱	

نمودار (۳): رضایت مندی اقوام از سلامتی خود

در جدول (۱۰) در مورد این که آیا خصوصیت تملق و چابلوسی واقعاً در بین مردم وجود دارد یا خیر مورد بررسی قرار گرفته است. طیف پاسخهای این سوال به شکل زیر است:

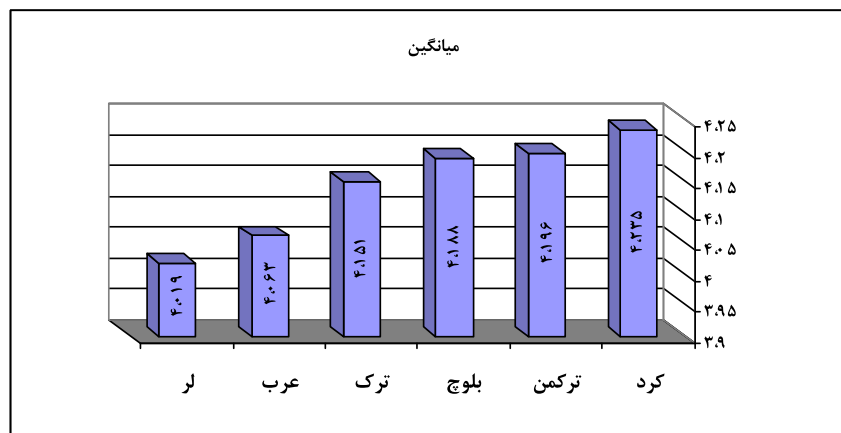
گزینه امتیاز	کاملاً ناراضی	ناراضی	بینابین	راضی	کاملاً راضی
	۱	۲	۳	۴	۵

براساس جدول زیر می توان مشاهده کرد که عمدتاً تفاوت معنی داری بین پاسخگویان وجود ندارد ولی مشاهده میانگینها (عمدتاً بین ۴ و ۵) حاکی از پایین بودن اعتقاد به این ویژگی بین مردم ایران از سوی کلیه قومیتها می باشد و به عبارتی عمدتاً کلیه قومیتها به وجود ویژگی تملق و چابلوسی در بین مردم ایران اعتقاد قابل توجهی دارند. در این میان لرها کمترین و کردها بیشترین اعتقاد را دارند.

تحلیلی بر وضعیت هویت قومی در جامعه ایران.....

جدول (۱۰): میزان تملق و چاپلوسی و آزمون کروسکال-والیس

قومیت	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	Sig. kroschal-v
لر	۵۳	۴/۰۱۹	۱/۵۳۷۹	خطا $p > /۰۰۵$
کرد	۵۱	۴/۲۳۵	۱/۳۵۰۴	
عرب	۴۸	۴/۰۶۳	۱/۲۱۰۰	
ترکمن	۵۱	۴/۱۹۶	۱/۲۱۶۹	
بلوچ	۴۸	۴/۱۸۸	۱/۴۶۸۲	
ترک	۵۳	۴/۱۵۱	۱/۳۵۰۲	
مجموع	۳۰۴	۴/۱۴۱	۱/۳۵۳۳	

نمودار (۴): میزان خصوصیت تملق و چاپلوسی در بین اقوام

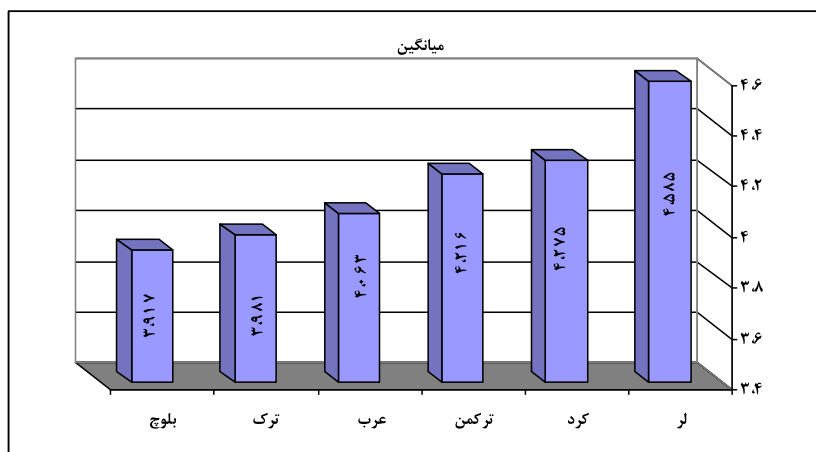
در جدول (۱۱) پاسخ به این سوال کلی که شما به عنوان یک دانشجو تا چه میزان به موضوع مذهب اهمیت می‌دهید مورد تحلیل و بررسی قرار گرفته است. گروه‌های شش‌گانه از لحاظ آماری با هم تفاوت معنی‌داری ندارند. اما نمره انتهای جدول یعنی مجموع پاسخ‌ها حاکی از اهمیت زیاد این موضوع در نزد افراد است. طیف نمره‌ها در این مولفه به شکل زیر بوده است:

گزینه	اصلا	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	کاملا
امتیاز	۰	۱	۲	۳	۴	۵	۶

برخی از قومیت‌ها از جمله کردها و لرها اهمیت بیشتری به این موضوع قائلند هر چند که صحت این ادعا از لحاظ آماری تایید نشده است.

جدول (۱۱): اهمیت مذهب در بین اقوام و آزمون کروسکال-والیس

قومیت	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	Sig. kruscal-v
لر	۵۳	۴/۵۸۵	۱/۷۲۵۸	خطا $p > /۰۵$
کرد	۵۱	۴/۲۷۵	۱/۶۵۰۲	
عرب	۴۸	۴/۰۶۳	۱/۵۴۹۳	
ترکمن	۵۱	۴/۲۱۶	۱/۵۴۰۳	
بلوچ	۴۸	۳/۹۱۷	۱/۴۷۰۸	
ترک	۵۳	۳/۹۸۱	۱/۷۱۵۲	
مجموع	۳۰۴	۴/۱۷۸	۱/۶۱۷۲	

نمودار (۵): میزان اهمیت مذهب در بین اقوام

در جدول (۱۲) پاسخ به این سوال کلی که موضوع سیاست برای شما به‌عنوان یک دانشجوی تا چه میزان اهمیت دارد مورد تحلیل و بررسی قرار گرفته است. گروه‌های شش‌گانه از لحاظ آماری با

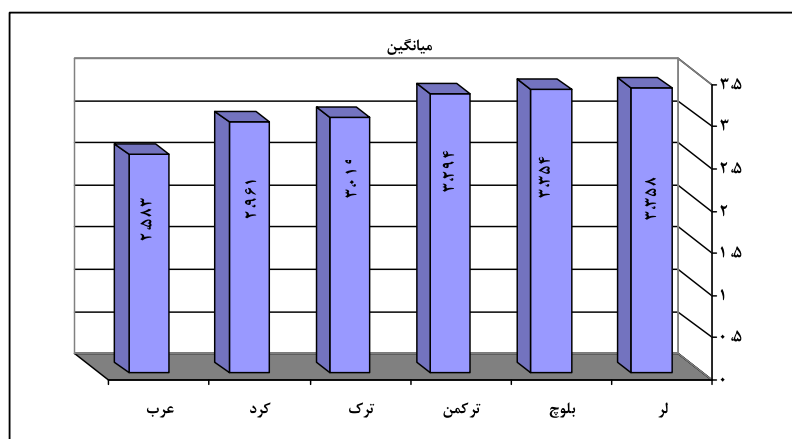
تحلیلی بر وضعیت هویت قومی در جامعه ایران.....

هم تفاوت معنی‌داری ندارند. اما نمره انتهای جدول یعنی مجموع پاسخ‌ها حاکی از اهمیت نسبتاً زیاد افراد برای این موضوع است. طیف نمره‌ها در این مولفه به شکل زیر بوده است:

گزینه	اصلاً	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	کاملاً
امتیاز	۰	۱	۲	۳	۴	۵	۶

جدول (۱۲): میزان اهمیت سیاست در بین اقوام و آزمون کروسکال-والیس

قومیت	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	Sig. kroschal-v
لر	۵۳	۳/۳۵۸	۱/۷۸۷۷	خطا $p > ۰.۰۵$
کرد	۵۱	۲/۹۶۱	۱/۸۳۲۶	
عرب	۴۸	۲/۵۸۳	۱/۲۶۸۸	
ترکمن	۵۱	۳/۲۹۴	۱/۵۴۰۱	
بلوچ	۴۸	۳/۳۵۴	۱/۴۶۵۸	
ترک	۵۳	۳/۰۱۹	۱/۷۳۷۵	
مجموع	۳۰۴	۳/۰۹۹	۱/۶۳۴۰	

نمودار (۶): میزان اهمیت سیاست در بین اقوام

فصلنامه مطالعات سیاسی

در جدول (۱۳) اطلاعات توصیفی و تحلیلی در مورد این سوال که مردم نمی‌دانند بالاخره باید قانون را رعایت کنند یا این که پارتی بازی کنند تا کارشان پیش برود مشاهده می‌شود. گزینه‌های سوال و جهت آن‌ها به شکل زیر است:

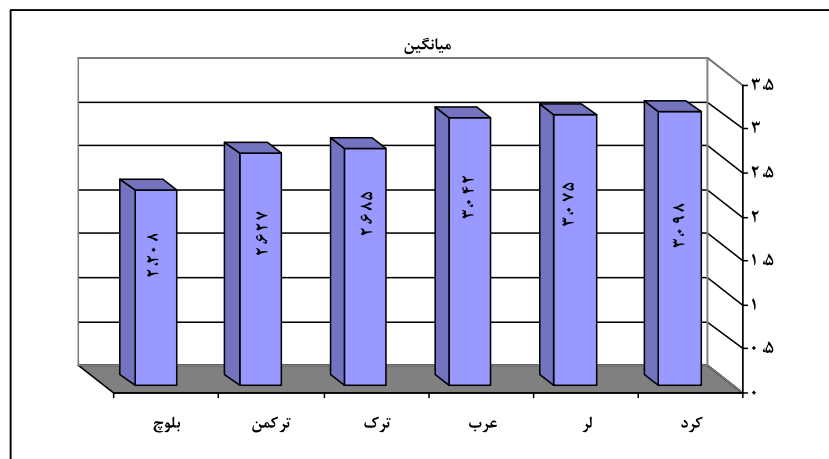
گزینه امتیاز	کاملاً مخالف	مخالف	مردد	موافق	کاملاً موافق
	۰	۱	۲	۳	۴

براساس جدول (۱۳) می‌توان دریافت که عمده افراد و گروه‌ها تا حدودی با این گزینه موافق هستند. و حتی پاسخ‌ها به سمت کاملاً موافق تمایل دارد.

جدول (۱۳): نگرش اقوام نسبت به پارتی‌بازی و آزمون کروسکال-والیس

قومیت	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	Sig. kroschal-v
لر	۵۳	۳/۰۷۵	۱/۰۸۹۳	p=/.۰۰۴
کرد	۵۱	۳/۰۹۸	۰/۹۰۰۱	
عرب	۴۸	۳/۰۴۲	۰/۹۸۸۴	
ترکمن	۵۱	۲/۶۲۷	۰/۹۹۹۲	
بلوچ	۴۸	۲/۲۰۸	۱/۲۷۰۹	
ترک	۵۴	۲/۶۸۵	۱/۲۴۱۲	
مجموع	۳۰۵	۲/۷۹۳	۱/۱۲۶۸	

تحلیلی بر وضعیت هویت قومی در جامعه ایران.....

نمودار (۷): نگرش اقوام نسبت به پارتی بازی

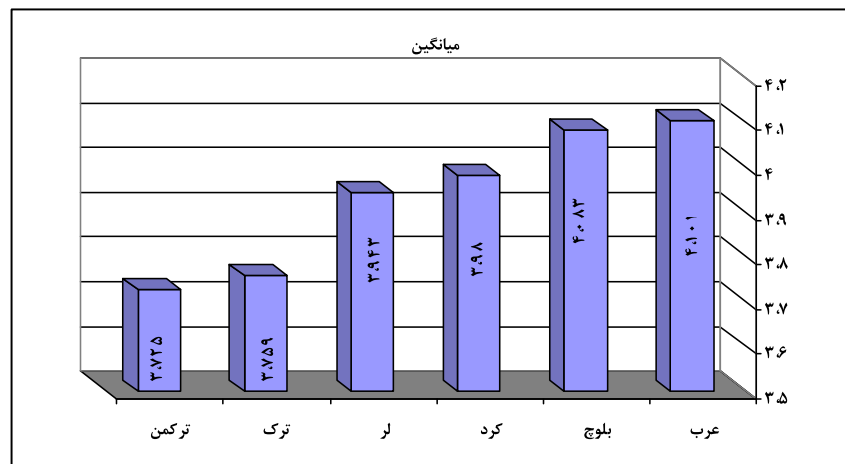
در جدول (۱۴) آمده است بعضی معتقدند دین و ایمان یکی از بهترین راه‌های غلبه بر مشکلات زندگی است، شما با این نظر بیشتر موافقید یا مخالف؟ این سوال پس از تجزیه و تحلیل حاکی از آن است که اولاً تفاوت بین افراد و گروه‌ها وجود ندارد و همچنین میانگین گروه‌ها به سمت گزینه موافق گرایش دارد. جهت‌گیری و نمره‌گذاری به شکل زیر است:

گزینه	کاملاً مخالف	مخالف	مردد	موافق	کاملاً موافق
امتیاز	۱	۲	۳	۴	۵

بر اساس جدول حاضر، تفاوت بین قومیت‌ها در این سوال معنی‌دار نیست.

جدول (۱۴): نگرش اقوام نسبت به توانایی دین در حل مشکلات و آزمون کروسکال-والیس

قومیت	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	Sig. kruscal-v
لر	۵۳	۳/۹۴۳	۱/۱۳۳۷	خطا $p > /۰۰۵$
کرد	۵۱	۳/۹۸۰	۱/۰۰۹۸	
عرب	۴۸	۴/۱۰۴	۰/۹۰۴۸	
ترکمن	۵۱	۳/۷۲۵	۱/۱۱۵۰	
بلوچ	۴۸	۴/۰۸۳	۰/۷۰۹۶	
ترک	۵۴	۳/۷۵۹	۱/۳۱۶۶	
مجموع	۳۰۵	۳/۹۲۸	۱/۰۵۸۲	

نمودار (۸): نگرش اقوام نسبت به توانایی دین در حل مشکلات

جدول (۱۵) نتایج این سوال که - اگر جامعه را به سه طبقه بالا پایین و متوسط تقسیم کنیم، فکر می‌کنید بیشتر مردم جزو کدام طبقه قرار می‌گیرند درج شده است. براساس این جدول دانشجویان در مجموع به گزینه ۱ و ۲ تمایل دارند. همچنین نحوه نمره‌گذاری این سوال اینگونه بوده است:

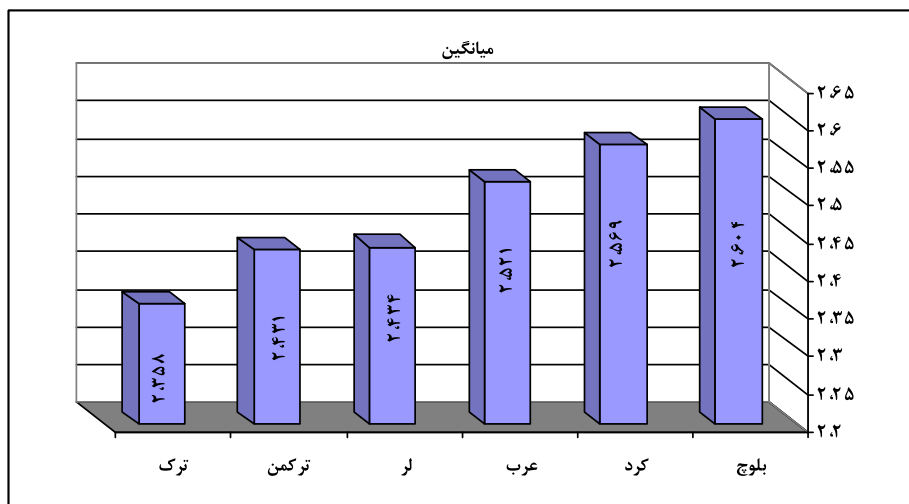
گزینه	طبقه بالا	طبقه متوسط	طبقه پایین
امتیاز	۳	۲	۱

تحلیلی بر وضعیت هویت قومی در جامعه ایران.....

ملاحظه می‌شود گرایش پاسخ‌ها پیرامون گزینه ۳ بسیار کم می‌باشد و بین پاسخ‌ها تفاوت معنی‌داری وجود ندارد. ولی از لحاظ توصیفی دانشجویان بلوچ بیشتر به گزینه ۱ و ۲ تمایل داشته‌اند.

جدول (۱۵): نگرش نسبت به جایگاه طبقه اقتصادی افراد و آزمون کروسکال-والیس

قومیت	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	Sig. kroschal-v
لر	۵۳	۲/۴۳۴	۰/۶۳۵۸	خطا $p > /۰۰۵$
کرد	۵۱	۲/۵۶۹	۰/۵۰۰۲	
عرب	۴۸	۲/۵۲۱	۰/۵۴۵۴	
ترکمن	۵۱	۲/۴۳۱	۰/۵۳۸۷	
بلوچ	۴۸	۲/۶۰۴	۰/۹۳۹۴	
ترک	۵۳	۲/۳۵۸	۰/۴۸۴۱	
مجموع	۳۰۴	۲/۴۸۴	۰/۶۲۳۸	

نمودار (۹): نگرش اقوام نسبت به فاصله طبقاتی در آینده

فکر می‌کنید فاصله طبقات ثروتمند و فقیر جامعه در ۵ سال آینده چگونه خواهد بود؟ در جدول (۱۶) نتیجه این سوال نمایان شده است نحوه نمره‌گذاری این سوال به شکل زیر بوده است و همچنین از لحاظ آماری نیز تفاوت معنی‌داری بین گروه‌ها مشاهده نمی‌شود.

فصلنامه مطالعات سیاسی

گزینه	کمتر خواهد شد	بیشتر خواهد شد	فرقی نخواهد کرد
امتیاز	۱	۲	۳

با عنایت به پاسخ ها می توان دریافت که گروه‌ها بیشتر به گزینه ۲ با گرایش به گزینه ۳ تمایل دارند.

جدول (۱۶): نگرش اقوام نسبت به فاصله طبقاتی در ۵ سال آینده و آزمون کروسکال-والیس

قومیت	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	Sig. kroschal-v
لر	۵۳	۲/۵۶۶	۰/۶۹۳۶	خطا $p > /۰۰۵$
کرد	۵۱	۲/۸۲۴	۰/۴۳۳۹	
عرب	۴۸	۲/۷۲۹	۰/۸۴۴۰	
ترکمن	۴۱	۲/۷۴۵	۰/۷۱۶۷	
بلوچ	۴۸	۳/۰۰۰	۰/۷۷۱۸	
ترک	۵۴	۲/۷۹۶	۰/۷۸۶۲	
مجموع	۳۰۵	۲/۷۷۴	۰/۷۲۴۱	

در جدول (۱۷) این سوال که شما ایرانی بودن را در دنیای امروز تا چه اندازه برای خود افتخار می‌دانید مورد تحلیل قرار گرفته است. بر اساس این جدول می‌توان گفت لرها با میانگین ۶/۲ در جایگاه نخست قرار دارند و اعراب در جایگاه دوم، سایر اقوام در جایگاه بعدی قرار دارند. شیوه نمره‌گذاری برای این سوال به این شکل است:

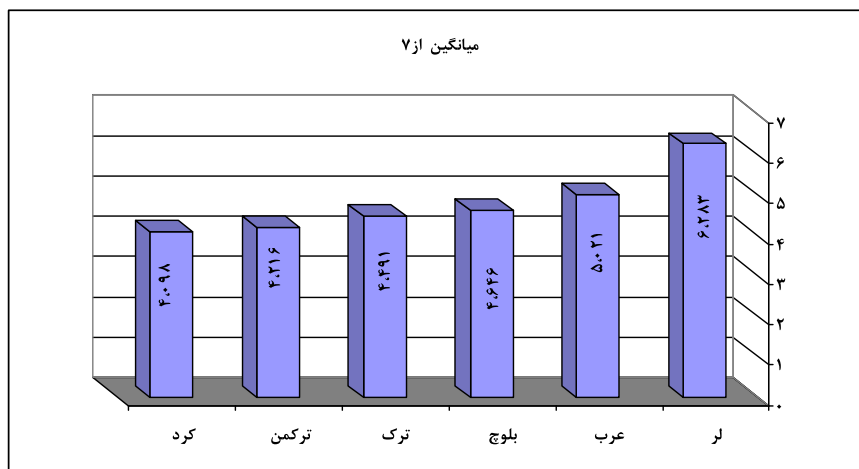
گزینه	اصلا	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	کاملا
امتیاز	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷

در این سوال همانطور که ملاحظه می‌شود بین گروه‌ها تفاوت معنی‌داری وجود دارد و قوم لر در این زمینه با سایر اقوام تفاوت معنی‌داری در سطح ۰/۰۱ وجود دارد.

تحلیلی بر وضعیت هویت قومی در جامعه ایران.....

جدول (۱۷): میزان افتخار اقوام به قوم خود و آزمون کروسکال-والیس.

قومیت	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	Sig. kruscal-v
لر	۵۳	۶/۲۸۳	۱۰/۱۲۳۰	خطا $p=۰/۰۰۱$
کرد	۵۱	۴/۰۹۸	۲/۷۸۰۳	
عرب	۴۸	۵/۰۲۱	۱/۶۹۴۷	
ترکمن	۴۱	۴/۲۱۶	۱/۸۱۴۵	
بلوچ	۴۸	۴/۶۴۶	۱/۶۵۶۶	
ترک	۵۳	۴/۴۹۱	۱/۸۷۷۲	
مجموع	۳۰۴	۴/۷۹۹	۴/۶۲۹۸	

نمودار (۱۰): میزان افتخار اقوام به قوم خود

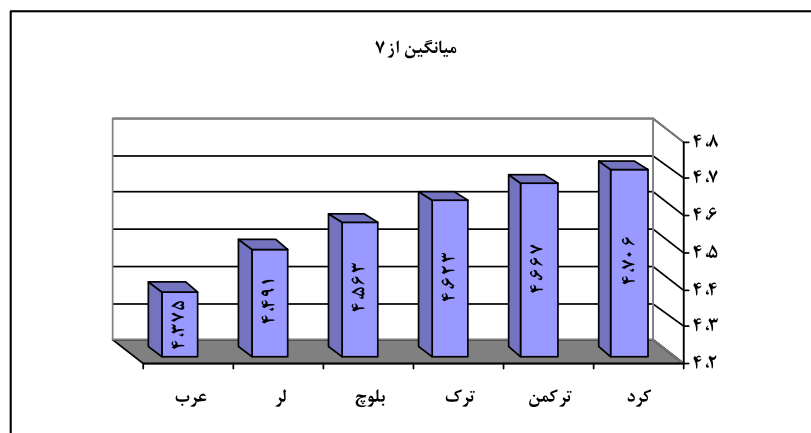
در جدول (۱۸) در مورد این سوال که از نظر دانشجویان دارای قومیت متفاوت مساله گرانی به چه میزان اهمیت دارد مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. طیف پاسخها در این سوال به این نحو بوده است:

گزینه امتیاز	اصلا	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	کاملا
	۰	۱	۲	۳	۴	۵	۶

در این سوال اولاً تفاوت معنی‌داری بین گروه‌ها وجود ندارد و بر اساس نتایج می‌توان گفت جهت‌گیری پاسخ‌ها بر گزینه ۵ به معنای خیلی زیاد متمرکز هستند که به معنای اهمیت فوق‌العاده این موضوع در نزد دانشجویان است.

جدول (۱۸): نگرش نسبت به گرانی و آزمون کروسکال-والیس

قومیت	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	Sig. kroschal-v
لر	۵۳	۴/۴۹۱	۱/۳۲۴۷	خطا $p > ۰/۰۵$
کرد	۵۱	۴/۷۰۶	۰/۹۴۴۳	
عرب	۴۸	۴/۳۷۵	۱/۴۰۸۶	
ترکمن	۴۱	۴/۶۶۷	۱/۱۴۳۱	
بلوچ	۴۸	۴/۵۶۳	۱/۲۸۶۷	
ترک	۵۳	۴/۶۲۳	۰/۹۶۵۳	
مجموع	۳۰۴	۴/۵۷۲	۱/۱۸۳۵	

نمودار (۱۱): نگرش نسبت به گرانی

تحلیلی بر وضعیت هویت قومی در جامعه ایران.....

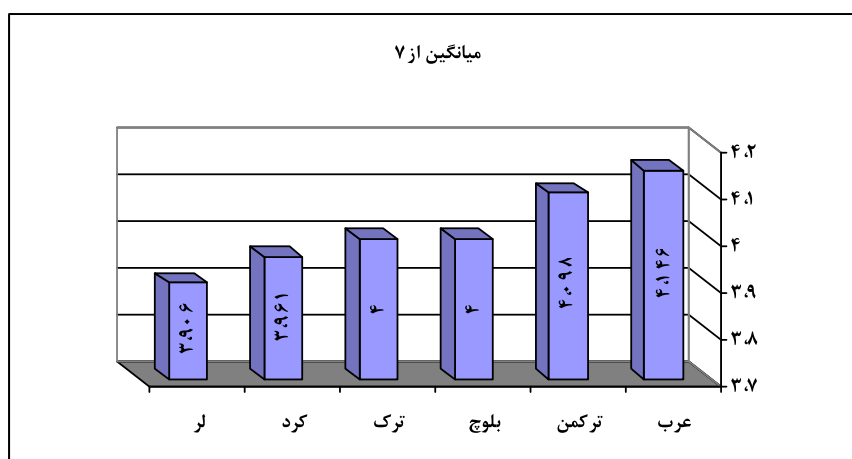
در جدول (۱۹) این سوال که به نظر شما رسانه‌های داخلی تا چه اندازه به آداب و رسوم محلی اقوام احترام می‌گذارند مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. بر اساس این سوال گزینه‌ها به این شکل نمره‌گذاری شده‌اند:

گزینه امتیاز	اصلا	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	کاملا
	۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱

نتایج مندرج در جداول و نمودارها نشان می‌دهد که بین گروه‌ها تفاوت معنی‌داری وجود ندارد و از سوی دیگر عمده نمرات بر گزینه ۴ متمرکز است که به معنی متوسط است.

جدول (۱۹): میزان احترام رسانه‌های داخلی نسبت به آداب و رسوم سایر اقوام و آزمون کروسکال-والیس

قومیت	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	Sig. kruskal-v
لر	۵۳	۳/۹۰۶	۱/۶۶۷۲	خطا $p > ۰/۰۵$
کرد	۵۱	۳/۹۶۱	۱/۲۳۲۲	
عرب	۴۸	۴/۱۴۶	۱/۱۴۸۳	
ترکمن	۵۱	۴/۰۹۸	۱/۲۶۸۹	
بلوچ	۴۸	۴/۰۰۰	۱/۴۱۴۲	
ترک	۵۳	۴/۰۰۰	۱/۴۶۷۶	
مجموع	۳۰۴	۴/۰۱۶	۱/۳۷۲۷	

نمودار (۱۲): میزان احترام رسانه‌های داخلی نسبت به آداب و رسوم سایر اقوام

نتیجه‌گیری

آمار و ارقام مذکور بیانگر این نکته است که تنوع قومی در ایران در نفس خود تهدید نیست، این امر یک واقعیت عینی تاریخی - جامعه‌شناختی ایران از بدو پیدایش آن است. زیبایی بافت مردم شناختی در ایران درست در همین وحدت در عین تنوع آن است. تعلق خاطر انسان به قومیت بستگی به نسبت تعلق فرد در باور به آن دارد، بدین معنا که هرچه حوزه تعلق فرد فراتر رود یا در غیر آن تعریف شود، این احساس تعلق رقیق‌تر می‌شود، تا آنجا که به مرز رنگ باختن نزدیک می‌شود. در این پژوهش سطوح مختلف از طریق تدوین پرسشنامه مورد سنجش قرار گرفت، بر اساس یافته‌های پژوهش در ابتدا ذکر دو نکته حائز اهمیت است:

الف) به کار بردن مفهوم «کثیرالمله» در مورد ایران بسیار نارواست. عده‌ای به جای قوم از مفهوم ملیت استفاده می‌کنند، در واقع آن‌ها مفهوم قوم را که یک مقوله مردم‌شناختی است با ملت که یک پدیده جامعه‌شناختی - تاریخی است یکسان می‌گیرند و قانونمندی‌های ویژه ملت را به اقوام تشکیل دهنده آن تعمیم می‌دهند و لازمه پیامد کثیرالمله تلقی کردن ایران، انطباق اصل حق تعیین سرنوشت خویش در مورد تک‌تک این ملت‌ها و پذیرش حق جدایی آن‌ها برای برپایی دولت‌های مستقل به تعداد مدعیان است.

ب) فدرالیسم مناسب ایران نیست و تحت هر شکلی که ارائه شود، با توجه به بافت مردم‌شناسی کشور و وجود مناطق و ایالاتی که ساکنان آن، بافت قومی - تباری نسبتاً یکپارچه دارند، در عمل به همان فدارسیون اقوام تقلیل خواهد یافت. چنین رهیافتی در موقعیت جغرافیای سیاسی ایران در منطقه می‌تواند عواقب ناگواری به بار آورد. بنابراین حقوق بین‌الملل، دولت فدرال جامعه‌ای سیاسی مرکب از کشورها یا واحدهای کوچکتر است و هدف اساسی آن همگون کردن دولت‌های عضو یا واحدهای جدا از هم، در قالب چهارچوب کشوری نوین است. دولت فدرال پویایی از تفرق به تجمع و از پراکندگی به سوی یگانگی است.

دولت ایران باید با تکیه بر هویت ملی فراگیر که در برگیرنده اجزا مختلف تمام گروه‌های ایرانی است، تحت یک دولت فراگیر باید وحدت ملی را فراهم کند. قرار دادن مشروعیت دولت بر اساس یکی از اجزا تشکیل دهنده هویت ایرانی به جای تاکید بر کلیت آن، ویژگی فراگیر دولت ایرانی را مخدوش می‌کند. وحدت ملی و مشروعیت نظام سیاسی تنها زمانی تقویت می‌شود که تمامی ساکنان درون مرزهای ایران را به چشم شهروندان جامعه ایران که از حقوق برابر برای مشارکت در دولت و

تحلیلی بر وضعیت هویت قومی در جامعه ایران.....

نهادهای وابسته به آن و نیز برخوردار از امتیازات اقتصادی عادلانه در جامعه هستند در نظر گرفته شود. ضمن آن که یک نکته قابل تامل در این باره اینست که فرهنگ ما ایرانیان یک فرهنگ سه لایه متشکل از فرهنگ ایرانی، فرهنگ اسلامی و فرهنگ مدرن است، که به نوع خاصی با هم ترکیب شده و فرهنگ ایرانی را شکل داده است. تاکید صرف بر یکی و نفی دیگر لایه‌های مذکور، گاهاً سبب ایجاد تناقضات و مشکلاتی شده است. در فرهنگ ایرانی عناصری از ایران باستان احیا و بر آن تاکید می‌شود و بسیاری از اندیشه‌ها، باورها، آداب و رسوم ایرانی (مانند اسطوره‌ها، افسانه‌ها، ادبیات، جشن‌ها و روزهای ملی) در فکر و ضمیر ایرانیان باقی مانده است. در فرهنگ اسلامی مجموعه‌ای از باورها و اعتقادات میان ایرانیان وجود دارد که به تعالیم و حیانی حضرت محمد (ص) سنت و سیره ایشان و اهل بیت (ع) منسوب و میزان اندیشه و عمل ایرانیان است.

در فرهنگ مدرن نیز که بخشی از فرهنگ جامعه ماست از اواسط دوره قاجار در ایران نفوذ کرد و با انقلاب مشروطه به طور رسمی وارد ارکان حکومت ایران شد و پس از آن با افت و خیزهایی، تقریباً سیر صعودی داشته است. به عبارت بهتر فرهنگ ایرانی یک منبع هویت سرزمینی و تاریخی است. اسلام یک منبع هویت معنوی، اعتقادی، و یک جهان‌بینی وسیع اجتماعی-سیاسی است. فرهنگ مدرن نیز منبعی فلسفی با کاربردهای اقتصادی، سیاسی و حتی فرهنگی است. بهره‌گیری مناسب از سه فرهنگ مذکور در زمان حاضر می‌تواند بقا و دوام هویت ایرانی را تضمین نماید. برای مثال در حوزه فرهنگ مدرن تقویت توسعه مدنی در جامعه ایران سبب طرح خواسته‌ها و نیازهای جدید و کمرنگ شدن مباحث قومی می‌شود و یا حداقل این که مطالبات قومی را مدنی می‌کند، که این خود تاثیر مهمی بر مطالبات قومی خواهد گذاشت.

در این رابطه در یک جمع‌بندی موارد زیر باید در سطوح خرد و میانه در سیاست‌گذاری نظام به‌خصوص در رابطه با اقوام مد نظر قرار گیرد:

- ۱- مقابله با نابرابری‌های اجتماعی و تلاش در جهت توزیع عادلانه ثروت و قدرت در کل کشور؛
- ۲- تمرکززدایی در حوزه اقتصادی جهت رشد بخش خصوصی مولد و شکوفایی اقتصاد کشور جهت حل مشکلات من جمله بیکاری؛
- ۳- تحقق حقوق شهروندی و تقویت نهادهای مدنی و توسعه مدنی و همچنین برابری فرصت‌ها؛
- ۴- پرهیز از هر گونه نفی و یا انکار واقعیت وجودی اقوام و پرهیز از نگرش سیاسی به مقوله قومیت؛

- ۵- آشنایی جوانان با تاریخ طولانی ایران، جهت تقویت تعلق ایران و ایرانی بودن و ارتقاء سطح ایرانگردی؛
- ۶- نمادسازی در قالب پرورش شخصیت‌های مثبت اساطیری، هنری، علمی، ادبی و مذهبی؛
- ۷- تاکید بر مشترکات مذاهب اسلامی در تمامی محصولات فرهنگی جامعه؛
- ۸- پرهیز از سیاست‌های یکسونگر و سخت‌افزاری، و پرهیز از بی‌هویت جلوه دادن زبان و فرهنگ‌های قومی؛
- ۹- مشارکت اقوام در اداره جامعه و پرهیز از تصمیم‌گیری و تجویز نسخه فاقد پشتوانه مطالعات مبتنی بر واقعیات اجتماعی؛
- ۱۰- مقابله جدی و قانونی با هر گونه تفکر و اندیشه واگرایانه و تجزیه طلبانه.

فهرست منابع

الف) منابع فارسی

- احمدی، حمید (۱۳۷۹). قومیت و قوم‌گرایی در ایران افسانه با واقعیت، تهران: نشر نی.
- الطائی، علی (۱۳۷۸). بحران هویت قومی در ایران، تهران: نشر شادگان.
- بالمرو، مارتین و سولوموز، جان (۱۳۸۲). مطالعات قومی و نژادی در قرن ۲۰، پرویز دلیرپور و سید محمد کمال سروریان، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- برتون، رولان (۱۳۸۰). قوم‌شناسی سیاسی، ناصر فکوهی، تهران: نشر نی.
- بنی هاشمی، میرقاسم (۱۳۸۲). طرح پژوهشی بررسی جامعه‌شناسی حرکت‌های قومی - محلی در آذربایجان پس از انقلاب اسلامی، پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- جنکینز، ریچارد (۱۳۸۱). هویت اجتماعی، تورج یاراحمدی، تهران: نشر شیرازه.
- جنکینز، ریچارد (۱۳۸۲). «قومیت و نقطه نظرات انسان‌شناسی» در مارتین بالمرو و جان سولوموز، مطالعات قومی و نژادی در قرن ۲۰، پرویز دلیرپور و سید محمد کمال سروریان، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- چلبی، مسعود (۱۳۷۸). طرح پژوهشی هویت قومی و رابطه آن با هویت ملی، معاونت اجتماعی وزارت کشور.
- حق‌پناه، جعفر (۱۳۸۱). «قومیت‌ها در ایران راهبردها و راهکارها»، گزارش راهبردی، پژوهشکده مطالعات راهبردی.

تحلیلی بر وضعیت هویت قومی در جامعه ایران.....

حق‌پناه، جعفر (۱۳۸۱). «روند تدوین سیاست قومی در جمهوری اسلامی ایران»، گزارش تحقیقاتی، پژوهشکده مطالعات راهبردی.

قیصری، نورالله (۱۳۸۱). طرح پژوهشی قومیت عرب خوزستان و هویت ملی ایران، پژوهشکده مطالعات راهبردی.

کاستلز، مانوئل (۱۳۸۰). عصر اطلاعات (قدرت هویت)، حسن چاوشیان، تهران: نشر طرح نو.

مقصودی، مجتبی (۱۳۸۰). تحولات قومی در ایران؛ علل و زمینه‌ها، تهران: نشر مؤسسه مطالعاتی ملی.

ب) منابع انگلیسی

Lawrence A. Young (1997). Rational Choice Theory and Religion London: Routledge.

Clifford, Geertz (1975). The Interpretation of Cultures. London: Hutchinson.

David, J. Elkins (1997). "Globalization, Telecommunication, and Virtual Ethnic Communities". International Political Science Review, Vol.18, No.2.

This document was created with Win2PDF available at <http://www.daneprairie.com>.
The unregistered version of Win2PDF is for evaluation or non-commercial use only.